

БОГОЉУБ СТАНКОВИЋ
(Београд)

СИНТАГМАТСКА ИНОВИРАЊА У ЈЕЗИКУ ШТАМПЕ

У раду се разматрају развојни процеси у српском језику на синтагматском нивоу, најизразитије испољени у језику савремене штампе. Анализира се нарастајућа употреба синтагми са глаголским прилогом на *-ћу*, употреба именице у множини кад је уз њу више придевских одредби, алтернативни однос између генитивних синтагми и синтагми са акузативом и предлогом *за*, развијање значењске дистинкције између акузативних и локативних синтагми типа: *дискусија на тему* — *дискусија о теми*, најезда инојезичких структура у којима се једна именица прикључује другој и у непроменљивом облику врши придевску функцију (нпр. *бејзбол авантюра*) и појаве недеклинирања именица у позицији зависне компоненте одредбених синтагми. Уз дескрипцију даје се прогноза развоја појава и њихово подржавање или оспоравање.

1. У лингвистичкој науци заснованој на материјалу неких словенских језика (на пример, руског), где проучавање функционално-стилистичке издиференцираности језика има дугорочну традицију и запажене резултате, констатује се да језик штампе представља основу и средиште новинско-публицистичког стила који, пак, својим брзим развојем одражава социјалне, економске, културне и свеколике друге промене и кретања у друштву, брзо реагује на сваку језичку развојну тенденцију уопште и, посебно, у неким другим функционалним стиловима, преузима из њих иновирања, те их користи као своја, шири их и учвршћује у језичкој пракси¹.

Нема сумње да изнета констатација има шире значење и у свему се може односити и на новинско-публицистички стил српског језика, тј. на језик штампе на српском језику. А та чињеница није занемарљива код лингвистичког приступа српском језику, и не само са дескриптивног, већ и прескриптивног становишта, што ће рећи — са становишта утврђивања норме и развијања језичке културе. У томе и налазимо мотив да се позабавимо језиком наше савремене штампе, да идентификујемо појаве на синтагматском нивоу у којима се испољавају активни развојни процеси, објаснимо начине и разлоге настајања, прогнозирамо њихову будућност, те да их на основу општелингвистичких закономерности и фактичког унутарјезичког

¹ Исп.: Д. Э. Розенталъ, *Практическая стилистика русского языка*, изд. 4-е, исправленное, Москва 1977; А. Н. Васильева, *Газетно-публицистический стиль. Курс лекций по стилистике русского языка*, Москва, 1982.

стања подржимо или оспоримо. Разумљиво, предмет нашег разматрања овом приликом не може бити целокупан инвентар синтагматских иновирања која се дешавају пред нашим очима, већ само она најмаркантнија, али верујемо да се и на тако ограниченом броју појава може показати како обимност промена, тако и неопходност лингвистичке пажње према њима.

2. Када се каже „синтагматска иновирања“, то никако не значи да је реч о апсолутно новим појавама, појавама у виду нових синтагматских модела, већ је ту реч пре свега о успостављању нових алтернативних редова синтагми, потискивање једних и активирање других, прерасподела њиховог функционисања и сфере употребе. Таква померања могу се запазити на целокупном синтаксичком нивоу, али су развојне тенденције савременог српског језика најочљивије у области зависних (значењских) синтагми заснованих како на слагању, тако и на рекцији и прикључењу. Објашњење тог живог и чак бурног процеса може се тражити на разним странама и у многим лингвистичким и ванлингвистичким, унутарјезичким и спољним факторима. Нема сумње да међу синтагматским иновирањима има и таквих која су околациона и продукована по страним синтаксичким моделима, те су самим тим и пролазна. Па ипак, у нашој савременој штампи доминирају она синтагматска иновирања која оправдање налазе у законима лингвистичке економије, која су детерминисана лексичким потенцијалом српског језика, која импулсе добијају унутар српског језика у његовој стандардној и дијалекатској свеукупности и у којима се рефлектују опште развојне тенденције српског језика, пре свега његова аналитизација. О свему томе и биће речи у нашем даљем разматрању.

3. На првом месту заслужују да буду размотрени процеси и померања која се тичу синтагматског модела атрибутивног односа са лексемом адјективног типа у позицији зависне компоненте. Поменути модел се одликује великом распрострањеношћу која се може објаснити, с једне стране, широким могућностима образовања придевских речи у српском језику и, с друге стране, његовом сажетошћу, те тиме и већом лингвистичком економичношћу у односу на друге, њему алтернативне моделе.

3. 1. Посебно се сажетошћу и економичношћу може објаснити нарастајућа употреба синтагми са попридевљеним партиципом на *-ћи* у позицији зависне компоненте разматраног модела, коју ћемо илустровати са више примера²: А она, моја, *некада мислећа глава*, жели само једно ... (ПП, 24. IV 95, стр. 21); ... ни у коју варијанту *зайочиниућих збивања* нисам се успевао укључити (П, 13. V 95, стр. 20); Та скица *оплакује налазећи распад* Југославије ... (П, 20. V 95, стр. 18); Драматика *долазећих избора* је у томе ... (П, 6. VI 95, стр. 3); *Уздишуће даме* би остале саме са својим проблемом

² Примери су из листова: „Политика“ (П) и „Просветни преглед“ (ПП).

... (П, 13. VI 95, стр. 6); ... зато што његов указ формално „није закон“ већ *шире обавезујући акт* (П, 17. VI 95, стр. 3); Неко из (*још постојећег*) *Сорош-фонда* помислио је ... (П, 17. VI 95, стр. 20); „Дародавци из прикрајка“ најдостојнија су Драгишина задужбина у славу *несћајућег села* ... (П, 1. VII 95, стр. 16); „*Насћајуће просвећење* спасено је било растрзаном и *издишућом Русијом*“ (П, 4. VI 96, стр. 4).

Није тешко уочити да се у истакнутим примерима синтагми садржи дубинска предикативност, те да се они могу преобратити у следеће предикатске глаголске конструкције: *глава која је некада мислила, збивања која су зајочинјала, распад који налази, избори који долазе, даме које уздишу, акт који шире обавезује, Сорош-фонд који још постоји, село које несћаје, просвећење које насћаје, Русија која издише*. А није тешко ни констатовати њихову надмоћ над предикатским конструкцијама управо због кондензованости и економичности исказивања. То се посебно може показати на последњем горе наведеном примеру — Пушкиновој мисли, у којој дописник „Политике“ из Москве руска причастија преводи српским глаголским облицима на *-ћи*, а не предикатским конструкцијама. Не би се могло рећи да је он то учинио искључиво под утицајем руског језика, већ је за то имао практичних разлога и основа у српском језику и његовим развојним тенденцијама. Да није уважавао ове разлоге, а да је поштовао наша традиционална нормативна ограничења и забране³, Пушкинова реченица гласила би у нашим новинама вероватно: „Просвећење које је настајало спасено је било растрзаном Русијом која је издисала“. Али таква реченица захтевала би више времена у телефонском саопштавању из Москве, заузимала би више простора на факсу и у одштампаном тексту у новинама, дуже времена би се слагала у штампарији...

Економичношћу и кондензованошћу исказа анализираних синтагми може се објаснити и све чешћа њихова употреба у насловима новинских чланака, исп.: *Зачујујућа одлука* (П, 12. V 95, стр. 20); *Застрашујући супермиш* (Политика за децу, 18. V 95, стр. 2); *Ослобађајућа пресуда за возача Радуловића* (П, 19 VI 96, стр. 15); *Упозоравајући бол у зглобовима* (П, 30. VI 96, стр. 22).

3. 2. На појаве које смо анализирали у претходној тачки указивало се у нашој лингвистичкој науци и раније и при том се уочавало да форме на *-ћи* могу имати не само попридевљено, већ и право партиципско значење, а таква њихова актуелизација сматра се унутарјезичком потребом и двојако тумачи као „реинкарнација старих партиципа или као утицај модерних европских језика који имају ове кондензационе категорије“⁴. Слажући се у

³ Исп.: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик. II. Синтакса*, Београд, 1969, стр. 721–724.

⁴ Љ. Суботић, *Актуелизација једног сегмента језика предвуковског периода у савременом српском исказу? „Актуелност међусловенских језичких и књижевних контаката и веза“*, Београд, 1975, стр. 15.

свему са изнетим мишљењем желели бисмо да га поткрепимо са још неколико примера из савремене језичке праксе, а који показују да партиципска конструкција није туђа ни далека данашњим носиоцима српског језика.

Први пример: У васкршњој Посланици Српске православне цркве коју је пренела „Политика“ могли смо прочитати: ... води нас правим путем према циљу, ... животу радосном, *живоју несћарећем и нејресџајећем* (П, 22. IV 95, стр. 13). Нема сумње да је у овој партиципској конструкцији одблеснуо црквенословенски и предвуковски српски књижевни језик, али исто тако нема сумње да би се нашло сасвим мало савремених језичких чистунаца којима би засметала овако узвишена и свечана стилизација.

Други пример: Приказујући у „Просветном прегледу“ (24. IV 95, стр. 15) обновљено издање својевремено веома познатог дела Јована Гавриловића „Речник географиско-статистични Србије“ приказивач у свој текст уплиће цитате из текстова од пре 150 година, у којима, између осталог, фигурирају и партиципске конструкције, али које су и садашњем носиоцу српског језика сасвим разумљиве и прихватљиве као нешто што припада том језику, његовој историји и коренима, исп.: Гавриловић осећа потребу да у извршењу званичних послова има „списак *месџа у Србији налазећи се*, и то по азбучном реду састављен ...“; На крају он моли читаоце да му пошаљу све податке који се у овој књизи не могу наћи да би „овај *Речник* сада као први пут *несавршен излазећи*, с временом савршенији изићи могао“; На крају, да подсетимо на речи Матије Бана које је он написао 1846. године поводом појављивања ове књиге: „... без истога не може бити никакве писарнице, никакви чиновник у Србији, никакви *стџранац њо Србији љуђујући*“.

Трећи пример: У научно-популарној телевизијској емисији (27. V 95) врхунски лекар — специјалиста за ваздухопловну медицину каже: ... спречава стварање *рана њешко зарасџајућих*. Није искључено да је овакав исказ дотични говорник преузео из неког страног језика и стручне литературе на њему, али је чињеница да је он конструкцију употребио и изговорио као нешто сасвим обично и природно за свој језички израз.

3. 3. Дакле, одредбене синтагме са обликом на *-ћи* (било у адјективираним или партиципском значењу) неоспорна су појава савременог српског језика, уз то, појава која је у експанзији изазваној потребом за концизнијим и економичнијим изразом, појава која налази ослонце у језичким историјским коренима и добија импулсе из међујезичких контаката српског језика са другим — како страним, тако и инословенским — језицима. Иако се у нашој нормативистици још увек оспоравају и третирају као категорије које су „у језику могуће, али их у датом систему нема“⁵, оне у језику штампе и у другим функционалним стилевима васкрсавају и својим васкрснућем сведоче о трагању савременог српског књижевног израза за затртим путе-

⁵ Р. Симић, *О 'природној' и 'октџроисаној' норми*. „Научни састанак слависта у Вукове дане“, Београд, 1995, књ. 24/1, стр. 6.

вима до својих природних изворишта и исходишта, као и о обнављању порушених мостова и спона с прошлошћу и историјом. Објективно стање ствари је такво да се (нека нам буде допуштена и формулација у духу тог стања) за долазећи век може прогнозировать друкчији и знатно повољнији кодификаторски приступ разматраним синтагмама, надолazeћим као бујица⁶.

4. У језику штампе (и радија) последњих година посленицима на језику могле су привући пажњу и неке појаве за српски језик необичног слагања у именичким синтагмама са два атрибута. Реч је, наиме, о примерима употребе именице у множини кад је уз њу више придевских одредби, исп.: Прослави века фудбала присуствовали су ... *савезни и рејублички министри* за спорт и омладину Зоран Бингулац и Владимир Цветковић (П, 4. VI 96, стр. 21).

О овој појави већ смо једном ранијом приликом говорили⁷ и истакли да је такав начин слагања обичан за руски језик у коме се облици једнине придевских речи разликују од облика множине, а оваквим слагањем се потенцира да је реч о два појма. Али за српски језик овакво слагање је необично јер у њему бројне придевске речи имају у мушком роду истоветне облике једнине и множине (упореди: *савезни, рејублички* министар — *савезни, рејублички* министри), па се исказ са множинским обликом именице може схватити као да је реч о више појмова који имају две и више атрибутима исказане карактеристике. Конкретно, синтагма *савезни и рејублички министри* из наведеног примера ван тамо датог даљег контекста, тј. апозитивних одредби „Зоран Бингулац и Владимир Цветковић“ схватила би се као да је реч о више савезних и рејубличких министара, а не о једном савезном и другом рејубличком. Додуше, разлог за прибегавање множинском облику аутор цитираног исказа имао је у чињеници да се синтагма са именицом у једнини „савезни и рејублички министар“ без додатног контекста може схватити и интерпретирати као да је реч о једном министру који је истовремено и савезни и рејублички, а не о два различита министра. Али то је тако ван контекста, а пошто поменути апозитивна одредба (конкретизовање министара) и у једном и у другом случају доприноси прецизирању смисла, то је јасно да у српском језику нема разлога прибегавању множинском облику; тиме се не добија у прецизности исказа, већ прецизност проистиче из реченичног или ширег контекста, исто онако као и кад је именица употребљена на уобичајени начин у једнини.

Може се констатовати да су анализиране појаве употребе множинског облика појединачне и окационалне, не представљају развојну тенденцију у

⁶ Надолажење партиципа не исцрпљује се само облицима на *-ћи*, већ појава захвата и облике на *-вши*, исп.: Сада *наплавивши рејриза* подсетила је бар. да будући Хамлет чуци и у сваком шврћи, макар он то никад и не сазнао (П, 4. I 96, стр. 39).

⁷ Б. Станковић, *Слово о језику: Одлазећи и долазећи председници*. „Политика“, 17. VI 95, стр. 16.

српском језику, те нема никаквих основа да добију кодификаторску подршку.

5. На одређене развојне тенденције у српском језику указује успостављени алтернативни однос између генитивних синтагми и синтагми с предлошко-падежном конструкцијом *за* + *акузатив* типа: *министарство иностраних послова // министарство за иностране послове*. На нивоу лексичких конкретизација тај однос је веома комплексан и испреплетен, а већа конкурентност једног или другог модела условљена је и детерминисана лексемама које ће се наћи у позицији и зависне и главне компоненте. Примери из савременог језика штампе показују да се функционисање поменутих синтагматских модела и читавог алтернативног реда уобличава на следећи начин:

5. 1. Оба модела релативно равноправно функционишу и у новинској језичкој пракси се без икаквих сметњи и ограничења смењују и замењују ако је позиција главне компоненте конкретизована лексемама *министарство*, *министар* и сл., а позиција зависне компоненте лексемама или синтагмама: *култура*, *финансије*, *пољопривреда*, *унутрашњи послови*, *спољни послови* и сл., исп.: а) Предложено је да се ... одржи састанак експерата *министарства иностраних и унутрашњих послова* (П, 6. VI 96, стр. 7); ... пренео изјаву норвешког *министра спољних послова* (П, 31. V 96, стр. 1); ... примио је јуче *министра иностраних послова* Руске Федерације (П, 31. V 96, стр. 1); Изјава руског *министра финансија* (П, 30. V 96, стр. 8); ... начелник у републичком *Министарству пољопривреде* (П, 5. VI 96, стр. 13); ... *министар културе* Нада Поповић-Перишић (П, 29. V 96, стр. 1); б) Заменик савезног *министра за финансије* (П, 8. VI 96, стр. 2); Потпредседник Владе републике Србије и *министар за пољопривреду* (П, 4. VI 96, стр. 2); Саопштење *Савезног министарства за иностране послове* (П, 7. VI 96, стр. 1); ... на последњем састанку европских *министара за културу* (П, 4. I 97, стр. 6); Вукашин Јокановић, савезни *министар за унутрашње послове* (П, 13. VI 96, стр. 12).

Вероватно зато што су званични називи наших институција и функција већином оформљени по другом моделу, они се тако и наводе у штампи, док ће се за стране институције и функције алтернирање слободније примењивати, мада је употреба генитивног модела чешћа, те нису ретки контексти са напоредном употребом синтагми оба типа, исп.: Савезни *министар за иностране послове* Милан Милутиновић разговарао је јуче са *министром иностраних послова* Руске Федерације Јевгенијем Примаковом (П, 30. V 96, стр. 1).

5. 2. Модел са генитивом уобичајенији је или апсолутно доминантан у случајевима конкретизације зависне позиције једном речи, а модел са предлошко-падежном конструкцијом уобичајенији је или апсолутно доминантан у случају конкретизације са две и више речи, нпр.: *министарство (мини-*

бутска одредба уз именице типа: *расправа, дискусија, дебата, предавање, симпозијум, размишљање* и многих других, исп.: *Разговор на ову тему* прерастао је у жестоку дискусију (П, 18. XII 95, стр. 4); Наградни конкурс за *радове на две теме* (П, 6. VI 96, стр. 12); Данас је одржан *симпозијум на тему* „Бранко Миљковић и савремена поезија“ (9. VI 96, стр. 23); *Дебата* у Норвешкој *на тему* медијског праћења ... (10. VI 96, стр. 14); Све будуће *кукњаве на тему* треба хладно одбацити (П, 1. XII 96, стр. 56); Све чешћа су *размишљања на тему* ... (П, 5. I 97, стр. 14).

Познато је да се у руском језику лексема *тема* у сличним контекстима нормативно и стилистички неутрално употребљава управо у акузативу с предлогом *на* (*Сочинение на заданную тему*)⁹, па наши језички чистунци, односећи се рестриктивно према овим синтагмама у српском језику, у својим језичким поукама појаву тумаче као утицај руског језика, нормативно је оспоравају и инсистирају на искључивој употреби локатива с предлогом *о*, дакле: *расправа, дискусија* и сл. *о теми*.

Рекло би се, ипак, да ова појава, иза које се крије развојна тенденција, подстицаје има првенствено у српском језику, с једне стране, у сасвим уобичајеном и нормативно санкционисаном изразу *варијације на тему* и, с друге стране, у експанзији акузатива у српском језику, која без сумње ослонца има у српској дијалекатској реалности. Али за кодификаторско одређивање према њој нису битни толико ни аналогична, ни унутарјезички импулси или спољни утицаји, већ развијена значењска дистинкција између акузативне и локативне конструкције. А она је несумњива и састоји се у томе што се локативном конструкцијом одређеније исказује објекат о коме се, рецимо, говори, пише, размишља и сл., а акузативном конструкцијом се исказује објекат у вези с којим, поводом кога и у оквиру кога се реализује оно што је исказано лексемом у позицији главне компоненте синтагме. Отуда су и могућности лексичког конкретизовања главне позиције у акузативном моделу знатно веће, списак је отворен и слободно се проширује (исп.: *кукњава на тему*). Стога се може очекивати да ће се у будућим кодификаторским приступима ова дистинкција и признати.

7. Новински текстови новијег доба обилују за српски језик необичним синтагмама састављеним од двеју именица од којих она која је у иницијалној позицији (и врши функцију одредбе) задржава номинативни облик, тј. у да тој синтагми постаје непроменљива. Појава је пре свега резултат угледања на енглески језик и преузимања тих конструкција из њега, а последњих година се проширује и у другим словенским језицима, на пример, у руском¹⁰. У српском има два доминантна облика испољавања: (а) апсолутно нова образовања, често директно пренета из енглеског језика /исп.: После неуспеле *бејзбол аваншуре* и 17. месечне паузе вративши се на *баскеј паркеј*, Џор-

⁹ АН СССР, *Словарь русского языка*, изд. 2-ое, Москва, 1984, т. IV, стр. 350.

¹⁰ Исп.: В. Г. Костомаров, *Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа*, Москва, 1994, стр. 202–204.

дон је доказао да је, ипак, само човек ... (П, 5. VI 96, стр. 24)/ и (б) својеврсно „делксемализовање“ у српском језику већ постојећих сложеница или полусложеница /исп.: ... два догађаја, предвиђена за прошлу, биће обележена током ове године: постављањем *сйомен йлоче* Рајсу и Сондермајеру... (П, 7. I 97, стр. 16)/.

У синтагматском систему српског језика нема модела у коме се једна именица прикључује другој и у непроменљивом облику врши придевску функцију. Долазећи у контакт са таквим инојезичним структурама српски језик је реаговао лексикализацијом, па се тако обогатио читавим низом сложеница и полусложеница од којих ћемо примера ради, а према Речнику Матице српске, поменути: ђулбаклава, ђул-башта, вассер-вага, радио-апарат, ранг-листа, цез-оркестар и сл. Ова лингвистичка чињеница била је тако и ортографски кодификована, дакле — адекватно српском синтагматском систему¹¹.

Последњих година, међутим, у нашој језичкој пракси настао је општи ортографски „либерализам“, појавило се мноштво правописних кодификатора и правописних приручника који су друкчије приступали разматраним појавама, што је довело до једног хаотичног стања језика штампе у коме се без икакве доследности, често у једном истом тексту и напоредо, поменуте чињенице дају као синтагма, полусложеница или сложеница, исп.: Договорени принципи рада учесника *йанел дискусије* у Скупштини Србије (П, 26. XII 96, стр. 1), али и: Крстић је, такође, истакао да циљеви *йанел-дискусије* треба да буду двоструки (У истом тексту); 13. првенство Европе у *кик боксу* (П, 26. X 96, стр. 33), али и: Југословенски *кикбоксер*и одлично се борили другог дана такмичења (У истом тексту); ... фотограф је хиљаде снимака начинио сликајући *бодибилдере* (П, 7. XII 96, стр. 23), али и: Најуспешнија година нашег *боди билдинга* (П, 6. I 97, стр. 28); Издавачка кућа „Прометеј“ из Новог Сада је управо објавила *фото-монографију* Драгутина Савића (1949), *фоторејорџера* новосадског „Дневника“ (П, 16. VI 96, стр. 18).

Ваља веровати да појаве на које је указано представљају само (да парафразирамо В. Г. Костомарова) пролазни језички укуси епохе, те да српски неће постати „оф шор језик“ попут *оф шор рејублика* (П, 17. XI 96, стр. 11), што је у народној етимологији већ протумачено као „од шора република“. Ако се буде желело да српски језик остане српски (и словенски), онда је неопходно да се према опонашањима туђих образаца заузме апсолутно негативан став, а у правописним питањима одвојеног и састављеног писања у најмању руку бар врати одредбама новосадског Правописа из 1960. године.

¹¹ Исп.: *Правопис српскохрватског књижевног језика*, МС-МХ, Нови Сад — Загреб, 1960. стр. 73.

8. Када се говори о синтагматским иновирањима у језику штампе, не могу се заобићи бројне појаве недеклинирања именица у позицији зависне компоненте одредбених синтагми. При том се могу разликовати две групе појава: а) синтагме у којима се зависне именице употребљавају по правилу само у номинативном облику и б) синтагме са неконгруираним номинативним обликом које имају алтернативу у синтагмама са одговарајућим обликом зависног падежа. Пошто је већина поменутих појава била предмет једне наше раније анализе, овом приликом се на њих само подсећа¹².

8. 1. Прва група синтагми представља скуп разнородних појава аналитизације, а најистакнутије место имају оне које настају као резултат сажимања синтагми у којима се зависна компонента деклинира, исп.: Успостављен саобраћај на *џрузи Београд–Бар* (П, 28. XII 96, стр. 13) /*џруга Београд–Бар* = *џруга између Београда и Бара*!; Уочи фудбалске *уџакмице Шпанија – Југославија* (П, 7. XII 96, стр. 27) /*уџакмица Шпанија – Југославија* = *Уџакмица између Шпаније и Југославије*!. Пошто оваква иновирања имају подстицаја у законима лингвистичке економије, може се очекивати њихова још изразитија експанзија.

8. 2. Друга група обухвата синтагме састављене од номенклатурних географских термина и конкретних географских назива. У свим условима лексичког конкретизовања у њима се недеклинирани облик зависне компоненте (конкретни географски назив) може заменити деклинираним обликом, нпр.: из села *Добановци*//*Добановаца*; у покрајини *Косово*//*Косову*. У новинској језичкој пракси (па и уопште) синтагми с недеклинираним обликом прибегава се у свим случајевима где би деклинирање конкретног географског назива могло довести до неспоразума, тј. да се тај назив схвати друкчије, но што стварно гласи, исп.: Изливање *реке Федер* (П, 4. I 97, стр. 3); ... оружје заплењено 1971. од убачених усташа на *џланини Радуша* (П, 28. XII 96, стр. 29). Стога се може и претпоставити да ће у таквим контекстима и ситуацијама модел са недеклинираним географским називом постати доминантан, ако не и једини.

9. Анализа синтагматских иновирања у језику штампе могла би се продужити до обима једне монографије па и шире. Ми ћемо се овом приликом задовољити изложеним појавама јер су и само оне довољне као илустрација и потврда свих полазних констатација изложених у т. 1 и 2. У закључку ћемо само још нагласити екстралингвистичку чињеницу да је штампа у наше време претежна лектира доминантног броја носилаца српског језика, па стога има значајан утицај на њихову језичку културу, из чега и проистиче неопходност особите лингвистичке пажње према језику штампе.

¹² Б. Станковић, *Појаве недеклинирања географских имена у синтагми са номенклатурним термином*. „Наш језик“, Београд, 1986, књ. XXVII, св. 1–2, стр. 77–89.

Резюме

Богољуб Станковић

СИНТАГМАТИЧЕСКИЕ НОВШЕСТВА В ЯЗЫКЕ ПЕЧАТИ

На материале языка современной сербской печати рассматриваются некоторые активные процессы развития и функционирования словосочетаний. Естественно, в рассматриваемых синтагматических новшествах речь идет не о новых моделях словосочетаний, а о создании новых синонимических рядов, об активизации одних моделей и ослаблении употребления других, об изменении соотношений альтернативных конструкций и перераспределении сфер их употребления.

В статье рассматриваются следующие явления: активизация конструкций с формой на *-ћи*, получающих причастный характер; употребление во множественном числе существительных, сопровождаемых двумя определениями; синонимические отношения некоторых конструкций с родительным падежом без предлога и предложно-падежных конструкций с вин. пад. и предлогом *за*; развитие семантической дистинкции между словосочетаниями, содержащими компонент на *ћему*, т.е. о *ћели*; образование словосочетаний по иноязычным синтагматическим образцам на основе связи примыкания, в которых существительное в инициальной позиции не изменяется и получает функцию прилагательного; явления аналитизма в целом ряде определительных словосочетаний.

Хотя в языке печати имеются окказиональные явления и образования по чужим образцам, все-таки доминируют синтагматические новшества, основывающиеся на законах лингвистической экономии, которые определены лексическим потенциалом сербского языка и получают импульсы внутри сербского языка, как в его стандартном, так и в диалектном проявлении. Так как печать имеет значительное влияние на развитие культуры речи носителей сербского языка, то и язык печати нуждается в особом внимании лингвистов, как в дескриптивном, так и в прескриптивном плане.